

De Messias: Onze Leraar

Raymond R. Hausoul

'Op elke pagina van de Bijbel kun je Hem vinden', sprak ooit een medegelovige tot me toen ik nog maar net tot geloof gekomen was. Hij had het over de Heer Jezus, de Man waarvan ik me als achttienjarige knul toentertijd verwonderde in dat opzicht dat er al zoveel over Hem in het Oude Testament geschreven stond. En nu, pakweg tien jaar later, kan ik nog steeds als docent Oude Testament aan de Evangelische Toerustingsschool betuigen dat ik er ontzettend van houdt om meer (in)zicht van de Geest te ontvangen over de voor mij nog verborgen plaatsen in het Oude Testament waar de Messias na een beetje historisch onderzoek te hebben gedaan, stralend verschijnt. In dit korte bestek wil ik de lezer graag meenemen op één van die zoektochten.

De Leraar van de Gerechtigheid

We zullen nader stilstaan bij een profetie over de Messias uit het Bijbelboek Joël. U weet wel die kleine profeet die een grote reus in het koninkrijk van God was. Midden in het boek dat zijn naam draagt wordt er gesproken over de Leraar van de gerechtigheid: 'En jullie, kinderen van Sion, jubel en verheug jullie om Jahweh jullie God, want Hij geeft jullie de Leraar van de gerechtigheid en laat de regen voor jullie neerkomen; herfstregen en voorjaarsregen, zoals voorheen' (Jl2:32).

De uitdrukking 'Leraar van de gerechtigheid' of 'Leraar tot gerechtigheid' valt in dit vers op. Ondanks dat we ons in dit artikel niet teveel met technische snufjes willen bezighouden, moet ik toch kort vermelden dat de uitdrukking 'Leraar van de gerechtigheid' een vertaling is van het Hebreeuwse *hammoreh litsdaqáh* dat we ook kunnen vertalen met 'regen om je te verkwikken' (NBV). Het Hebreeuwse *moreh* kan zowel 'leraar(s)' [enkelvoud en meervoud!] of 'regen' (vgl. Js55:10) betekenen. Dat maakt het natuurlijk voor de vertaler ontzettend moeilijk want hij moet bijna noodgedwongen een keuze maken en steeds lijkt er iets verloren te gaan.

Een dubbelzinnige woordkeus

Wie het vers nog eens goed onder de loep neemt merkt al snel dat de regen een grote rol erin speelt, het Hebreeuwse *moreh* wordt er zelfs twee keer in gebruikt: 'Hij geeft jullie de leraar [*moreh*] van de gerechtigheid en laat de regen [*gesjem*] voor jullie neerkomen, herfstregen [*moreh*] en voorjaarsregen [*malqôm*], zoals voorheen.' Een keuze tussen 'Leraar(s)' en 'regen' blijft zodoende gewoon moeilijk bij dit vers.

Nu hebben de rabbijnen binnen het jodendom doorgaans gepleit voor de vertaling 'Leraar' en bij die Leraar graag gedacht aan de Messias. Zo was voor de joodse geleerde Abraham ben Meir ibn Ezra (bijn. Ibn Ezra, 1092-1167) vanzelfsprekend dat de Messias de Leraar was die de weg van de rechtvaardigheid aan het volk zou onderwijzen. Ook rabbi David Kimchi (bijn. Radak, 1160-1235) dacht daaraan bij deze tekst uit Joël. Hij zag zelfs in de volgende verzen een vooruitwijzing naar de dagen van de Messias (Jl2:24vv.); de tijd die wij doorgaans aanduiden met de term 'vrederijk'. Ten slotte noem ik nog rabbi Salomo ben Izaak (bijn. Rashi, 1040-1105) die aan het begin van zijn commentaar op de profeet Zacharia schreef: 'De profetieën van Zacharia zijn ondoorgrondelijk [...] we zullen de waarheden van deze woorden pas begrijpen als de Leraar van de gerechtigheid komt', waarmee hij eveneens aan de Messias dacht. Voor de joden was het duidelijk: in de toekomst zou de Messias het land vruchtbaar maken en zijn volk daardoor zegenen. Christenen vonden de rabbijnse gedachte om *moreh* met 'Leraar' te vertalen en aan de Messias te denken uiteraard aantrekkelijk. Het paste precies bij het beeld dat ze van de Messias hadden. Enkel Hij zou de gerechtigheid kunnen brengen. Enkel Hij was *de* Leraar met een hoofdletter, zoals de Bijbelgeleerde Nicodemus al terecht in de donkere nacht van het leven had erkend (Jh3:2). Vandaar was de vertaling van *moreh* met Leraar voor

de handliggend en volgde pakweg alle Nederlandse vertalingen die gedachte.

De gouden tussenweg

Maar – mag ik de irritante vraag even stellen? –, moeten we persé een keuze maken tussen 'Leraar' en 'regen'? Was het niet ook voor de Hebreeuws sprekende Joël overduidelijk dat een woord als *moreh* dubbelzinnig was? Of om het nog concreter te stellen: Wilde broeder Joël niet zelf dat de lezer met *moreh* twee kanten op kon, doordat hijzelf twee kanten in gedachte kreeg bij dat ene woord? Juist deze vragen geven met persoonlijk de overtuiging dat we niet hoeven te kiezen tussen beide opties. Het is niet of 'Leraar(s)' of 'regen', het is 'Leraar(s)' *en* 'regen'. Laat me dat even verduidelijken. Is het niet juist binnen de oudtestamentische belofte opvallend dat de zegen van het land dikwijls automatisch verbonden wordt met de zegen die de Messias brengt. Bestaat er een toekomstige zegen voor volk en land zonder de Messias? Horen de landbelofte en de zegen van dat land niet bij de belofte dat een Spruit uit het huis van David over de aarde zal regeren? Juist in het Bijbelboek Joël is het typerend dat de zegen van het land *samen met* de zegen van Jahweh centraal staat. Zo wordt de groei en bloei van de aarde door de regen van boven (Jl2:18-27) verbonden met de uitstorting van de heilige Geest van boven (Jl3:1-5).

Messiaanse zegeningen op aarde

Joël verbindt de aardse zegeningen met de aanwezigheid van de Leraar van de gerechtigheid. Uiteindelijk zal het volk die zegeningen als afkomstig van de Messias erkennen. Te Jeruzalem zal er dan een koningstroon staan (Ps2:6) vanwaar zich de heerlijkheid en zegeningen zullen uitbreiden over de hele aarde (Js4:5-6; Ps68:17). 'En op die dag zal het gebeuren, dat de bergen van druivennat druipen, dat de heuvels stromen van melk, dat al de waterlopen van Juda een overvloed aan water hebben, want uit het huis van Jahweh zal een Bron ontspringen, die het dal van de acacia's bevloeit' (Jl4:18). Die Bron die uit het huis van Jahweh zal ontspringen – en hierbij mogen we weer denken aan de Messias – staat in contrast met de droogte en hongersnood waarvan sprake is in het Bijbelboek Joël op de dag van Jahweh.

De toehoorders van Joël en de latere rabbijnen begrepen zo al dat de Geest van God na de komst van de Messias op een volledig ongekende wijze zou werken op aarde. 'Zij die in tranen zaaien, zullen dan oogsten met gejuich' (Ps126:5). Dan zullen Gods beloften in vervulling gaan en gebrokenheid op aarde herstelt worden. En waarom doet Jahweh dat voor de gelovigen? 'Dan zullen jullie erkennen dat Ik te midden van Israël ben, dat Ik, Jahweh jullie God ben, en niemand anders. Nooit zal mijn volk meer beschaamd worden' (Jl2:17). Joël bevat zo zowel een materiele als geestelijke zegen voor de gelovige door te wijzen op de bron van die zegening: de Messias.

Op dit moment heeft het door Jahweh beloofde land nog geen herstel gekend en wacht het nog op de bevrijding door de Messias. De gelovige weet echter in zijn hart dat die tijd zal aanbreken. Hij houdt vast aan de belofte dat er eens een tijd zal komen dat de Messias zou komen en de schepping volledig zou zegenen door een vruchtbaar land en een gezegend volk. Dan breekt de tijd aan waarop Gods heerlijkheid in de kosmos overal zichtbaar zal worden. Aan die hoop mag hij zich vastklampen en zijn God nu al in geloof prijzen en vereren.